

PASTORAȚIA ÎN MEDIUL ONLINE. PROVOCĂRI, AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE

Pr. lect. univ. dr. DANIEL ENEA
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract:

The pastorship in the online environment. Challenges, advantages and disadvantages

The internet world, like any other world or environment needs Christianity. But this presence doesn't need to be chaotic, but guided by Christian pastoral principles and adapted, that need to give a certain consistence, coherence, and unification of the Christian mission in general, and of the rightful one especially. Pastorship in the online environment needs a clear Christocentric view, maintaining the accuracy of the Holy Parents teaching. It must mind the traditional anthropological conception, incultured, incarnated in this specific environment. The Internet adapted theology is being more and more discussed because of the fact that it observes the specifications of online presence and relating. More studies are being made, some Christian, about the psychology of presence and inter human relating in the online environment. It is being discussed about the concrete implications on the users, of the new technological innovations in this area. Some talk about great advantages and exemplify: spiritual evenings with great confessors, with famous theologians, or broadcasting the religious services for worshippers that are incapable to participate physically in the church, but become partakers in the communal prayer through these online platforms. On the opposite pole are those who talk about some disadvantages: the decrease in empathy and in interhuman contact. Man is created to live in communion with his closed ones. The lack of presence to the holy services and Holy Sacraments bring the absence of some stimuli (touch, taste, smell) that the worshippers are being deprived of. The online pastorship appeared from the necessity of some worshippers and put the Church in the digital environment, like a natural response of the Orthodoxy in the face of today's challenges. Even though it has got some limits, online pastorship brings a significant contribution in approaching some increasingly encountered problems in the postmodern society, in which man tends to isolate himself, having as a result the appearance of different psychological maladies, anxiety and other spiritual diseases based on loneliness.

Keywords: pastorship, internet, confessor, worshipper, online.

Lumea internetului, ca toate celelalte lumi sau medii are nevoie de creștinism. Dar această prezență nu trebuie să fie una haotică, ci îndrumată de principii pastorale

creștine și adaptate, care trebuie să dea o anumită consistență, coerență și concertare a misiunii creștine în general, și a celei dreptmăritoare în special. Pastorația în mediul online are nevoie de o viziune clară hristocentrică, păstrând acuratețea învățăturii Sfinților Părinți. Trebuie să țină seama de concepția antropologică tradițională, dar inculturată, întrupată în acest mediu specific. Se discută tot mai mult de o teologie adaptată Internetului prin faptul că ține seama de specificațiile prezenței și relaționării în online. Se fac tot mai multe studii, unele creștine, despre psihologia prezenței și relaționării inter umane în mediul virtual. Se discută de implicațiile concrete asupra utilizatorilor, ale noilor inovații tehnologice în acest domeniu. Unii vorbesc de mari avantaje și exemplifică: seri duhovnicești cu mari duhovnici, cu teologi de prestanță sau transmiterea slujbelor religioase pentru credincioșii ce sunt în imposibilitatea de a participa fizic în biserică, dar care devin părtași la rugăciunea de obște prin aceste platforme online. La polul opus sunt cei care vorbesc de unele dezavantaje: diminuarea empatiei și a contactului interuman. Omul este creat pentru a trăi în comuniune cu aproapele. Neprezență la sfintele slujbe și Sfinte Taine atrag absența unor stimuli (tactil, gust, miros) de care sunt privați credincioșii.

Pastorația online a apărut din necesitatea unor credincioși și plasează Biserica în mediul digital, ca un răspuns firesc al ortodoxiei în fața provocărilor actuale. Deși are limitări, pastorația online, aduce un aport semnificativ în abordarea unor probleme tot mai des întâlnite în societatea postmodernă, în care omul tinde să se autoizoleze, având ca urmări aparăția diverselor patologii psihologice, anxietate și alte boli duhovnicești pe fondul singurătății.

Cuvinte cheie: pastorație, internet, duhovnic, creștin, online.

Internetul a început cât se poate de simplu, în anii 1960, cu o rețea instituțională (Massachusetts Institute of Technology, SUA) de calculatoare menite să faciliteze schimbul academic de informații între cercetători. După treizeci de ani, la începutul anilor 1990, apare Internetul ca instrument public general, cum este cunoscut astăzi. Principala sa caracteristică a fost comunicarea de informații și comunicarea între persoane. Lumea Internetului, ciber - spațiu (gr. **Κύβερ** este un compus cu valoare de prefix, care provine de la verbul κυβερνώ / κυβερνάω care înseamnă a conduce, a administra) a evoluat rapid de la un model static la unul foarte dinamic, pentru ca în mileniul al treilea să ajungă la unul participativ, social, caracterizat printr-o accelerare și diversificare continuă, dar și prin interactivitate individuală și socială nemaîntâlnită nici în lumea comunicării, nici în istoria omenirii. Gilles Boulet are dreptate când spune că în momentul de față, Internetul are capacitatea de a îngloba și reuni toate mijloacele de comunicare.¹

În douăzeci de ani, Internetul a reușit să integreze toate mijloacele clasice de comunicare: corespondența electronică (e-mail), presa scrisă, radioul și muzica, TV și video. Apoi au apărut mijloacele de socializare: Facebook, YouTube, Instagram, WhatsApp și altele.

¹ <http://gillesboulet.ca/textes/cyberesp.pdf>, 29.03. 2021, 00:07.

Biserica Ortodoxă Română s-a adaptat acestei noi realități și își promovează multiplele activități în mediul online, folosind Internetul. În primul rând toate știrile, comunicatele dar și emisiunile radio și TV sunt disponibile în format online. La nivel de parohii și mănăstiri cele mai frecvente forme de comunicare sunt site-urile și blog-urile proprii unde se pot găsi informații utile despre programul slujbelor, galerii foto, date de contact, cuvinte de învățătură, chiar transmiterea slujbelor în direct, online. Se poate vorbi pe bună dreptate despre conturarea unui nou tip de pastorație și misiune, numind-o generic, pastorația pe Internet. Ea a luat amploare mai ales în diasporă, din mai multe motive. Dar a ajutat pe mulți să se regăsească. “În acest sens, Biserica – Mamă îi sprijină și încurajează pe fiii și fiicele ei duhovnicești din afara granițelor țării și înțelege greutățile cu care aceștia se confruntă în lupta lor pentru a-și asigura un viitor mai bun. Totodată, însă, acești credincioși ortodocși români trăiesc, de multe ori, în societăți din ce în ce mai secularizate și individualiste, fiind priviți adesea cu răceală și suspiciune, fapt care nu le însuflă un sentiment de pace și mulțumire sufletească. De aceea, participarea lor la viața liturgică a parohiei, precum și la evenimentele culturale și acțiunile social-filantropice organizate de parohiile din diaspora română constituie o binefacere și o bucurie deosebită.”²

Indiferent de mijloacele folosite, preotul trebuie să fie conștient că lucrarea sa pastorală începe de la Hristos și se continuă împreună cu El în Biserică și în lume, căci fără Hristos nu există pastorație adevărată, așa cum Însuși ne învață: *fără Mine nu puteți face nimic!* (Ioan 15, 5). Spațiul în care preotul își desfășoară misiunea sa pastorală este parohia, care nu trebuie înțeleasă doar ca o simplă unitate administrativ – bisericească, ci ca o unitate spirituală, liturgico - sacramentală, ai cărui membri sunt uniți prin mărturisirea aceleași credințe, prin primirea Sfintelor Taine și prin participarea la cultul divin public, fiind grupați în jurul unui altar și în jurul unui preot.³

Lumea de astăzi ne aduce o seamă de provocări, ne vin o avalanșă de informații, propagate cu o viteză de neimaginat, iar diferența dintre haos și pace este dată de filtrele prin care trecem aceste informații, dar și sursa lor. Noi, ca și consumatori de internet, avem la un clic distanță o sumedenie de articole, informații, muzică, film din diverse domenii. În acest sens, pastorația în mediul online, pare a se contura ca o ramură a pastorației, ce s-a născut în ultimele decenii și a prins să se dezvolte într-un ritm mai accentuat în ultimii zece ani. Ea caută să păstreze integritatea parohiei, venind în întâmpinarea nevoilor pastorale ale credincioșilor și în mediul acesta, online. Prin intermediul Internetului, Biserica, respectiv slujitorii ei, depășesc granițele distanțelor de kilometri. În acest mod este tot mai prezentă în cazurile unde asistența religioasă este necesară, chiar vitală.

Acest segment al pastorației online vizează toate categoriile de vârstă, toate clasele sociale și toate nivelurile de pregătire ale credincioșilor prin diverse platforme și programe. De asemenea, facilitează și managerierea unor situații limită

² *Diaspora Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Basilica, București, 2021, p.13.

³ Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, *Importanța parohiei pentru misiune. Unitatea dintre parohie și biserica locală, unitatea internă a parohiei, mijloace și metode de menținere a acesteia*, în Vol. Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p.17.

și chiar aduce claritate în numeroase alte cazuri. Fie sub „umbrela” aninomatului, fie recomandându-se, credincioșii pot beneficia de asistență religioasă mult mai ușor, atât prin seri duhovnicești cât și prin contactul direct cu preoții.

Un alt avantaj al pastorației online este că întâlnirile se pot desfășura indiferent de oră sau chiar fus orar. În ultimii ani, întâlnim tot mai multe inițiative ale diverselor organizații non-profit cu tentă religioasă, ce se ocupă cu organizarea de „seri duhovnicești” cu invitați de marcă din domeniul teologic, mari duhovnici, profesori din domeniul academic. Doritorii urmăresc online prin obținerea livestream, google meet, fie le urmăresc ulterior prin intermediul diverselor platforme. De asemenea videoconferințele cu părinți duhovnicești, pot primi și aspectul mai privat când numărul și identitatea participanților sunt atent selectate. Prin postarea informațiilor în mediul online, tot mai mulți credincioși vor avea accesul la ele. Spre exemplificare, rubricile pe tema „întreabă preotul” sunt tot mai accesate și căutate.

Avem apoi transmiterea slujbelor religioase online, care se adresează credincioșilor ce se află în imposibilitatea de a participa fizic în biserică. În acest mod, pot fi „părtași” la rugăciunea de obște folosind diverse platforme online.

Trebuie să spunem din capul locului și aspectele negative ale acestei pastorații. Mai întâi amintim diminuarea empatiei și contactului interuman la care se adaugă lipca contactului direct, acea „chimie” dintre credincios și preot. Omul a fost creat pentru a trăi în comuniune, bucurându-se de comunitatea cu semenii. Lipsa unei întrevederi personale poate afecta latura psihologică, aducând stări de anxietate, chiar depressive.

Încă din anul 2000 a apărut un document al Conferinței Episcopilor Catolici din S.U.A. intitulat „Your Family and Cyberspace” publicat în luna iunie, în care se cere o protecție a celor care folosesc Internetul, chiar cu scopul acesta religios.⁴ În februarie 2002, Vaticanul, prin Consiliul Pontifical pentru Comunicări Sociale publică două documente corelate cu privire la utilizarea Internetului, ca mijloc de pastorație: „Etica și Internetul” și „Biserica și Internetul”. În primul se teoretizează chestiuni etice generale și actuale cum ar fi: binele comun, libertatea de expresie, interculturalismul, globalizarea, concluzionând cu recomandări și încurajări ale misiunii prin Internet. Al doilea document este mai concret și propune o privire atentă la dezvoltarea unei antropologii și a unei teologii a comunicării specifice mediului online, cu propuneri celor responsabili preoți, cateheți și misionari, dar și adresanților: părinți, tineri și copii.

Un alt mare neajuns este că sub masca unor așa ziși slujitori, se află impostori. Înainte de anul 2000, Patriarhia B.O.R. dădea un comunicat de presă: „Întrucât se constată o creștere a numărului de persoane induse în eroare și prejudiciate material în urma apelării la servicii religioase oferite pe internet și mica publicitate de către preținși slujitori ai Bisericii, Patriarhie Română precizează că serviciile religioase (Sfintele Taine și ierurgiile) se oficiază numai în biserici și la casele credincioșilor de către preoții comunităților parohiale și monahale recunoscute oficial. În același timp, Patriarhia Română îndeamnă preoții slujitori de la parohii și mănăstiri să

⁴ Sursa: <http://www.usccb.org/comm/cyberspace.shtml>.

prevină comunitățile de credincioși asupra riscurilor la care se expun cei care din neștiință apelează la pretinse servicii religioase promovate online sau prin mica publicitate (Taine spovedanie, acatiste, etc.) de către persoane care administrează pagini de internet ce oferă servicii religioase, fără să își arate adevărata identitate, urmărind doar câștig material.

În acest sens, precizăm că pe toate situările bisericești autentice se precizează în mod transparent și fără echivoc faptul că sunt administrate de Patriarhia Română, eparhiile, parohiile și mănăstirile ortodoxe române din țară și străinătate.”⁵

Într-un interviu acordat agenției Agerpress, ÎPS Laurențiu, Mitropolitul Ardealului îi îndeamnă pe credincioșii ortodocși să participe la Sfintele Taine doar în biserici, nicidecum pe Internet. Dezlegarea de păcate pe care o dă preotul penitentului are loc în biserică, în fața sfintelor icoane, sub epitrahil, prin punerea mâinilor preotului pe capul celui ce s-a mărturisit și presupune o intimitate duhovnicească a mărturisirii. „Intimitatea mărturisirii nu poate fi niciodată înlăturată, pentru că este taina ta cu Hristos. Mărturisirea păcatelor, confesiunea în sine, este întărită de actul sacramental al dezlegării. Deci, preotul lucrul acesta îl face. Cine dă dezlegare pe Internet? Înalțul ierarh a adăugat că Biserica nu condamnă tehnica și tehnologia, ci se folosește de ele cu dreptă socoteală, însă în privința Sfintelor Taine nu există compromis. Biserica Ortodoxă nu îngăduie spovedania publică (colectivă, formală și impersonală), și nici prin intermediul mijloacelor tehnice: telefon, conferință-video, internet. Așa cum preoții sunt hirotoniți de episcop prin punerea mâinilor ierarhului pe capul celui chemat la Taina Preoției, în cazul Tainei Sf. Spovedanii, este nevoie de prezența față în față a preotului și credinciosului.”⁶

Se spune adesea că Biserica este cu un pas în urma vremurilor pe care le trăim, că ar trebui să-și adapteze limbajul și mesajul la modul de viață al omului de azi. Accesul generalizat la internet este o realitate și poate fi folosit ca un instrument bun pentru pastorație online. Dar, pentru că există și riscul unei expunerii publice nepotrivite, o încălcare a intimității persoanei, ori a relativizării importanței și semnificației unor slujbe și Taine ale Bisericii, se recomandă preoților și parohiilor multă cumpătare și prudență în desfășurarea activităților de tip online. Spre exemplu, cineva poate fi convins printr-o postare pe Facebook, să meargă la biserică pentru Taina Spovedaniei, dar niciodată nu se va putea spovedi în modul virtual.

S-a constatat, din nou, că elementele specifice timpului nostru sunt „digitalizarea vieții”, adică pătrunderea tehnologiei în manifestările sale: muncă, informare, educație, prietenie, relații inter-umane și alte domenii. Din păcate, toate acestea, schimbă identitatea persoanei, dincolo de demnitatea ei reală, aceasta primind o dimensiune chiar virtuală. Se vorbește tot mai mult de o nouă antropologie. De exemplu, un mic dispozitiv, precum telefonul mobil inteligent, ar putea deveni o extensie și un însoțitor inseparabil al omului. Iată, cum, doar prin acest obiect societatea în sine devine digitalizată, căutând să se manifeste ca un organism viu, iar rețelele tehnice ca un sistem nervos.

⁵ Sursa: <http://porunca iubirii.agaton.ro>.

⁶ Sursa: <http://porunca iubirii.agaton.ro>.

Din acest scurt parcurs ne dăm seama că Internetul este o provocare pentru misiunea Bisericii. El aduce avantaje, dar și deavantaje în pastorația online. Această nouă pastorație aduce un aport semnificativ în abordarea unor probleme dezvoltate de societatea postmodernă, dar are și limitări. Noi trebuie să o folosim, dar nu trebuie să uităm că omul rămâne o ființă a comuniunii și comunicării, a întâlnirii și manifestării iubirii, având modelul iubirii jertfelnice a Sfintei Treimi.

Bibliografie:

- Ică, Pr. Prof. Dr. Ioan, *Importanța parohiei pentru misiune. Unitatea dintre parohie și biserica locală, unitatea internă a parohiei, mijloace și metode de menținere a acesteia*, în Vol. Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001,
- *Diaspora Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Basilica, București, 2021,
- Metallinos, Gheorghios D., *Parohia-Hristos în mijlocul nostru*, trad. Pr. Prof. Dr. Ioan I. Ică, Ed. Deisis, Sibiu, 2004,
- Nistea, Pr. Iulian, *Smartphone-urile și confidențialitatea informațiilor personale ale utilizatorului*, *Apostolia*, aprilie 2011,
- [http:// gillesboulet.ca/textes/cyberesp.pdf](http://gillesboulet.ca/textes/cyberesp.pdf),
- <http://www.usccb.org/comm/cyberspace.shtml>,
- <http://porunca iubirii.agaton.ro>.